

Θεολογία & Θρησκειολογία: συμπληρωματικές προοπτικές της Θρ. Εκπαίδευσης (Prof. DDr. Martin Rothgangel, Καθηγητής Θρησκευτικής Παιδαγωγικής και Κοσμήτορας της Προτεσταντικής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Βιέννης)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](http://www.pemptousia.gr)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=156508>]

Δεδομένης της συνάφειας μιας θρησκευτικώς και κοσμοθεωρητικώς πλουραλιστικής κοινωνίας, εντάσσεται στους σκοπούς της γενικής παιδείας και η ικανότητα για εναλλαγή των προοπτικών, δηλ. «η ικανότητα να προσεγγίζει κανείς την ίδια θρησκεία [...] μέσα από τα δικά της μάτια [...] και μέσα από τα μάτια των άλλων».[37] Ως εκ τούτου, το έργο της θρησκευτικής εκπαίδευσης δεν εξαντλείται απλώς και μόνο στο να καθιστά τους μαθητές ικανούς «να συμμετέχουν στη δημόσια συζήτηση περί θρησκευτικών ζητημάτων».[38] Αυτό

σημαίνει ότι μία τέτοιου είδους εκπαιδευτική διαδικασία είναι ανεπαρκής, με το σκεπτικό ότι η θρησκεία είναι κάτι που βιώνεται στην πράξη και ότι η θρησκευτική εκπαίδευση, ανάμεσα στα άλλα, θέτει και ως στόχο να συμμετέχει ο μαθητής στη θρησκευτική πράξη, και μάλιστα με τέτοιον τρόπο που να του προσφέρεται η δυνατότητα για καλλιέργεια της κριτικής του σκέψης.[39] [...] ταυτόχρονα η θρησκευτική εκπαίδευση επιδιώκει να καταστήσει τον μαθητή ικανό «να τεκμηριώνει με επιχειρήματα, και όχι απλώς επιδεικνύοντας ένα αίσθημα δυσφορίας, την απόφασή του για μη συμμετοχή του στις θρησκευτικές πρακτικές».

Ο Dressler χαρακτηρίζει ως αποφασιστικό κριτήριο της θρησκευτικής μόρφωσης «την ικανότητα να συσχετίζει κανείς δύο πράγματα: την προοπτική έσωθεν, η οποία στηρίζεται στα βιώματα που δημιουργούνται μέσα από τη συμμετοχή στις λατρευτικές εκδηλώσεις μιας θρησκείας, και την προοπτική έξωθεν, η οποία στηρίζεται στον στοχασμό για τη θρησκεία, ο οποίος διενεργείται λαμβάνοντας μία απόσταση από αυτήν. Και όλα αυτά, χωρίς η μία προοπτική να παραβλέπει την άλλη.[40] Συμπληρωματικά, θα πρέπει κατά τη γνώμη μου να αναλογιστούμε ότι στον Χριστιανισμό τα όρια μεταξύ της προοπτικής έσωθεν και της προοπτικής έξωθεν είναι κάπως ρευστά: Μέσα από την Προς Ρωμαίους Επιστολή του Αποστόλου Παύλου καθίσταται υποδειγματικά σαφές, ότι ο θεολογικός στοχασμός (Σημ. τ. Μετ.: δηλ. ο στοχασμός μέσω της αποστασιοποίησης από την θρησκεία και άρα η προοπτική έξωθεν) είναι επίσης μία διάσταση του θρησκευτικού λόγου, (Σημ. τ. Μετ.: δηλ. μία διάσταση του λόγου που προκύπτει μέσα από τη βίωση της

θρησκευτικής ζωής, και άρα του λόγου που οικοδομείται στην προοπτική έσωθεν). Συνεπώς, θα πρέπει να εντάξουμε την ίδια τη Θεολογία τόσο στον χώρο της προοπτικής έσωθεν όσο και σ' εκείνον της προοπτικής έξωθεν.

Όλοι αυτοί οι θεωρητικοί παιδαγωγικοί συλλογισμοί, σύμφωνα με τους οποίους η ικανότητα διαφοροποίησης μεταξύ προοπτικής έσωθεν και έξωθεν συνιστά ζήτημα θεμελιώδους σημασίας για τη θρησκευτική μόρφωση, συνδέονται με τις επιστημολογικές θεωρήσεις του μακαριστού θρησκευτολόγου Fritz Stolz· ο εν λόγω θρησκευτολόγος επιχειρεί την ακόλουθη διάκριση: από τη μια πλευρά υφίσταται ο στοχασμός περί θρησκείας εκ των έσω (και εδώ συγκαταλέγονται η Θεολογία, η Ιεραποστολική, η Θεολογία του Διαλόγου, η Θεολογία των Θρησκειών)· από την άλλη πλευρά υφίσταται ο στοχασμός περί θρησκείας με σημείο αναφοράς έξω από τη θρησκεία (και εδώ συγκαταλέγεται η Θρησκευτολογία).[41] Εδώ οφείλουμε να αντιληφθούμε τη διαφορά μεταξύ Dressler και Stolz: ο πρώτος με την έξωθεν προοπτική έχει υπόψη του τη Θεολογία, ενώ ο δεύτερος (Σημ. τ. Μετ.: επειδή ακριβώς κάνει λόγο μόνο για δύο είδη στοχασμού περί θρησκείας) κατ' ουσίαν κάνει λόγο για δύο είδη έξωθεν προοπτικών.

Η Θρησκευτολογία ως κλάδος των επιστημών του πολιτισμού είναι επιστημολογικά συνεπής καθώς ασκεί το ερευνητικό της έργο ακολουθώντας την προοπτική έξωθεν· η Θρησκευτολογία σε σχέση με τη Θεολογία λαμβάνει μία μεγαλύτερη απόσταση από τον λόγο και τις εκφράσεις που θεμελιώνονται στα θρησκευτικά βιώματα.[42] Με βάση τις επισημάνσεις από την πλευρά της Θεωρίας της Παιδείας, καθίσταται ευνόητο ότι η σημασία της Θρησκευτολογίας για τις εκπαιδευτικές διαδικασίες που προάγουν τη θρησκευτική μόρφωση συνίσταται στο εξής: εγκαινιάζει μία περαιτέρω, δηλ. περισσότερο αποστασιοποιημένη προοπτική εκ των έξω για την ανάγνωση του θρησκευτικού φαινομένου, και όπως άλλωστε και η Θεολογία, προσφέρει τη δυνατότητα για τη διαμόρφωση ενός μαθησιακού, στο οποίο οι μαθητές μαθαίνουν περί της θρησκείας (learning about religion).

Με άλλα λόγια, η Θεολογία και η Θρησκευτολογία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως δύο συμπληρωματικές προοπτικές της θρησκευτικής εκπαίδευσης, οι οποίες προέρχονται εκ των έξω (Σημ. τ. Μετ.: δηλ. ως δύο συμπληρωματικές προοπτικές της θρησκευτικής εκπαίδευσης οι οποίες στηρίζονται στην προοπτική εκ των έξω).

Εμπειρίες από το Μάθημα των Θρησκευτικών στη Μεγάλη Βρετανία σε συνδυασμό με τις παραπάνω θεωρητικο-παιδαγωγικές τοποθετήσεις σχετικά με την αναγκαιότητα μίας θρησκευτικής προοπτικής εκ των έσω, καθιστούν περισσότερο από εμφανή την ανάγκη να παρέχεται στους μαθητές ταυτόχρονα και η δυνατότητα άρθρωσης θρησκευτικού λόγου (Σημ. τ. Μετ.: δηλ. λόγου που πηγάζει

από τα βιώματα της θρησκευτικής ζωής) καθώς και ένα περιβάλλον μαθητείας, στο οποίο οι μαθητές μαθαίνουν μέσα από τη θρησκεία (learning from religion).

Με μία προσεκτικότερη ματιά, όλη αυτή η εν κατακλείδι επιχειρηματολογία μας οδηγεί στη διαπίστωση ότι τα όρια είναι ρευστά ανάμεσα στον θρησκευτικό λόγο που πηγάζει από το θρησκευτικό βίωμα και στον λόγο που λαμβάνει αποστάσεις και διατυπώνει στοχασμούς περί της θρησκείας, όπως επίσης και ανάμεσα στη Θεολογία και τη Θρησκευσιολογία. Ταυτόχρονα καθίσταται ευνόητο, ότι, όσον αφορά στη θρησκευτική μόρφωση, η χοντροκομμένη εναλλακτική “Θεολογία ή Θρησκευσιολογία” είναι εντελώς εσφαλμένη· μάλλον θα πρέπει να κλίνουμε προς το συμπληρωματικό σχήμα «Θεολογία και ταυτόχρονα Θρησκευσιολογία».

Η Θρησκευσιολογία έχει σε κάθε περίπτωση μία εξαιρετική παιδαγωγική σημασία για το Ομολογιακό Μάθημα των Θρησκευτικών. Το μέγεθος και η εμβέλεια της σημασίας αυτής καθίσταται εμφανές, αν λάβει κανείς υπόψη του απλώς και μόνο το πλαίσιο μέσα στο οποίο η Θρησκευσιολογία κατανοεί επιστημολογικά τον ίδιο της τον εαυτό: είτε διεκδικώντας την αποκλειστικότητα ως αυτόνομος και ξεχωριστός κλάδος των επιστημών του πολιτισμού, είτε με μία διάθεση ένταξης και συμπερίληψης ως κλάδος συνεργαζόμενος με τη Διαπολιτισμική Θεολογία/Ιεραποστολική ή ακόμα και ως θεολογικός κλάδος.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας!

****Η απόδοση της εισήγησης στα ελληνικά έγινε από τον Αθ. Στογιαννίδη, Επίκ. Καθηγητή Σχολικής Παιδαγωγικής και Διδακτικής Μεθοδολογίας του Μαθήματος των Θρησκευτικών - Τμήμα Θεολογίας Α.Π.Θ.***

[37] Ό.π., σελ. 145.

[38] Ό.π., 147.

[39] Ό.π., σελ. 147.

[40] Ό.π., σελ. 148.

[41] Πρβλ.: F. Stolz, Grundzüge der Religionswissenschaft, Göttingen 21997, σσ. 36-44.

[42] Πρβλ.: ό.π., σελ. 43 κ.ε. Ανάλογες προσεγγίσεις εντοπίζονται και στον Hock, ο οποίος κινείται πέρα από μία κατανόηση των θρησκευτικών ως συστημάτων προσανατολισμού, ως σημειωτικών και ως συμβολικών συστημάτων (πρβλ.: του ιδίου, „Religionswissenschaft...“, σελ. 48) και σε σύνδεση με τα όσα υποστηρίζει ο Waardenburg, διαπιστώνει ότι: „Die Religionen wären dann Sondersprachen, die es zu erlernen gilt.“ (ό.π., σελ. 48). Δίπλα σ’ αυτήν την σημαντική για τη Θρησκευτική Παιδαγωγική προοπτική εκ των έσω, εμφανίζεται η επίσης σημαντική προοπτική εκ των έξω: „Die unterschiedlichen Formen des Religiösen kommen dann allerdings auf einer Sprachebene zur Darstellung, die sich nicht unmittelbar aus der Sprachebene der Religion ergibt: Religionswissenschaft ist Abstraktion [...] und bringt damit auch einen bewussten Abstand vom religiösen Leben mit sich.“ (σελ. 49)